

Quickscan Lauwersmeerdijken

**Koppelproject natuurlijke overgangen en onderwaternatuur
Waterschap Noorderzijlvest**

1 maart 2022

Contactpersonen

MARLOES GROENHAGEN
Adviseur ecologie

M 0615405832
E marloes.groenhagen@arcadis.com

Arcadis Nederland B.V.
Postbus 63
9400 AB Assen
Nederland

Samenvatting

In deze samenvatting worden de soorten besproken waar maatregelen voor getroffen moeten worden om (mogelijke) overtreding van de Wet natuurbescherming te voorkomen tijdens de werkzaamheden aan de Lauwersmeerdijk (tabel 1). Daarnaast is een planning van de kwetsbare periodes en te nemen maatregelen weergegeven in tabel 2.

Tabel 1. Een samenvatting van de soorten van deze quickscan waar maatregelen voor genomen moeten worden om (mogelijke) overtreding van de Wet natuurbescherming te voorkomen.

Soort(groep)	Beschrijving	
Vleermuizen <small>Bron: commens.wikimedia.org</small>	Waargenomen	Lauwersoog en Marnewaard.
	Vliegen langs	Boschages van de Marnewaard.
	Werkzaamheden die (mogelijk) invloed hebben	Verlichting bij de werkzaamheden.
	Soortgericht onderzoek en/of ontheffing nodig?	Nee, mits maatregelen genomen worden, zie hieronder.
	Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Schijn niet op boschages rondom het projectgebied na zonsondergang en voor zonsopgang van maart t/m november. Zet de verlichting bij de bouwkuip alleen aan gedurende werktijden.
Vogels met jaarrond beschermd nest <small>Bron: Marboes Groenhagen</small>	Waargenomen	In de Marnewaard.
	Nestelt mogelijk	In de boschages in de Marnewaard aan de dijkkant.
	Werkzaamheden die (mogelijk) invloed hebben	Werkzaamheden aan de teen van de dijk.
	Soortgericht onderzoek en/of ontheffing nodig?	<ul style="list-style-type: none"> Onderzoek in maart of het om een jaarrond beschermd nest gaat. Als het een jaarrond beschermd nest is moet een ontheffing aangevraagd worden.
	Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Als het een nest van een algemene broedvogel is moet afstand gehouden worden totdat de jonge vogels zijn uitgevlogen. Deze afstand hangt af van de soort vogel. Als het nest niet actief is kunnen de werkzaamheden starten. In geval van jaarrond beschermd nest zijn mogelijk aanvullende maatregelen nodig zoals alternatieve verblijfplaatsen aanbrengen.
Algemene broedvogels <small>Bron: Pixabay.com</small>	Waargenomen	In het hele projectgebied.
	Nestelt mogelijk	Op de landelijke dijk en de boschages naast de dijk.
	Werkzaamheden die (mogelijk) invloed hebben	Werkzaamheden aan de teen van de dijk.
	Soortgericht onderzoek en/of ontheffing nodig?	Nee, maatregelen moeten genomen worden, zie hieronder.
	Maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> Werk zoveel mogelijk buiten het broedseizoen (15 maart – 15 juli). Maai vegetatie en rooi boschages voor 15 maart

- Plaats ontmoedigingsmateriaal als linten, vliegers en geluid van roofvogels voor 15 maart.
- Voordat de werkzaamheden beginnen moet een ecooloog controleren op nesten in het projectgebied.
- Als er nesten aanwezig zijn moet afstand gehouden worden totdat de jonge vogels zijn uitgevlogen. Deze afstand hangt af van de soort vogel.
- Als er geen nesten aanwezig zijn kunnen de werkzaamheden starten.

Planning

In de tabel hieronder is de planning aangegeven wanneer maatregelen getroffen moeten worden voor de soort(groep)en.

Tabel 2. De periodes waarin maatregelen genomen moeten worden per soort(groep) (aangegeven in oranje).

Soort(groep)	Activiteit	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Juni	Juli	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Vleermuizen	Verlichting uitzetten												
Algemene broedvogels	Ontmoedigen												

Inhoudsopgave

1	Inleiding	6
1.1	Aanleiding	6
1.2	Leeswijzer	6
2	Projectgebied en ingreep	7
2.1	Huidige situatie	7
2.2	Voorgenomen ingreep	8
2.2.1	Voornemen	8
2.3	Afbakening effecten	10
3	Soortenbescherming	11
3.1	Methode	11
3.2	Aanwezigheid beschermde soorten	11
3.3	Effectenbeschrijving	18
3.4	Toetsing	19
3.4.1	Beschermingscategorieën relevante soorten	19
3.4.2	Overtreding verbodsbepalingen	19
3.4.3	Vervolg	20
3.4.3.1	Mitigerende maatregelen	20
3.4.3.2	Soortgericht onderzoek	21
4	Conclusie en vervolgstappen	22
Bijlagen		
Bijlage A Wettelijk kader soortenbescherming		23
Bijlage B Literatuurlijst		28
Colofon		29

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Waterschap Noorderzijlvest heeft, als verantwoordelijke voor het beheer van de primaire keringen, het voornemen om de dijk Lauwersmeer-Vierhuizergat in de provincie Groningen te versterken. Naast het verbeteren van de waterveiligheid ziet het Waterschap Noorderzijlvest de dijkversterking als een kans voor gebiedsontwikkeling van de regio. Eén van deze koppelprojecten betreft natuurlijke overgangen en onderwaternatuur. Er wordt een nieuwe inrichting gegeven aan de teen van de dijk in de vorm van een intergetijde systeem met poelen waar water in kan blijven staan en harde structuren onderwater. Hierdoor ontstaan extra niches waardoor een ecologische meerwaarde wordt gecreëerd.

Door de voorgenomen ingreep is mogelijk sprake van negatieve effecten op beschermde soorten in het kader van de Wet natuurbescherming (hierna Wnb). Zie bijlage A voor een beschrijving van het wettelijk kader voor deze soortenbescherming.

In 2019 is door Altenburg & Wymenga een ecologische beoordeling van de ruwe structuren en onderwaternatuur rond de Lauwersmeerdijk uitgevoerd (van der Heijden, 2019). De gegevens van deze ecologische beoordeling zijn verouderd en dienen geactualiseerd te worden. Om deze reden heeft Waterschap Noorderzijlvest Arcadis gevraagd een aanvullende quickscan uit te voeren. Deze rapportage bevat een samenvatting van de aanvullende quickscan over het voorkomen van beschermde soorten rond de Lauwersmeerdijk.

Het aspect gebiedsbescherming wordt in een apart traject getoetst, namelijk met een Passende Beoordeling.

1.2 Leeswijzer

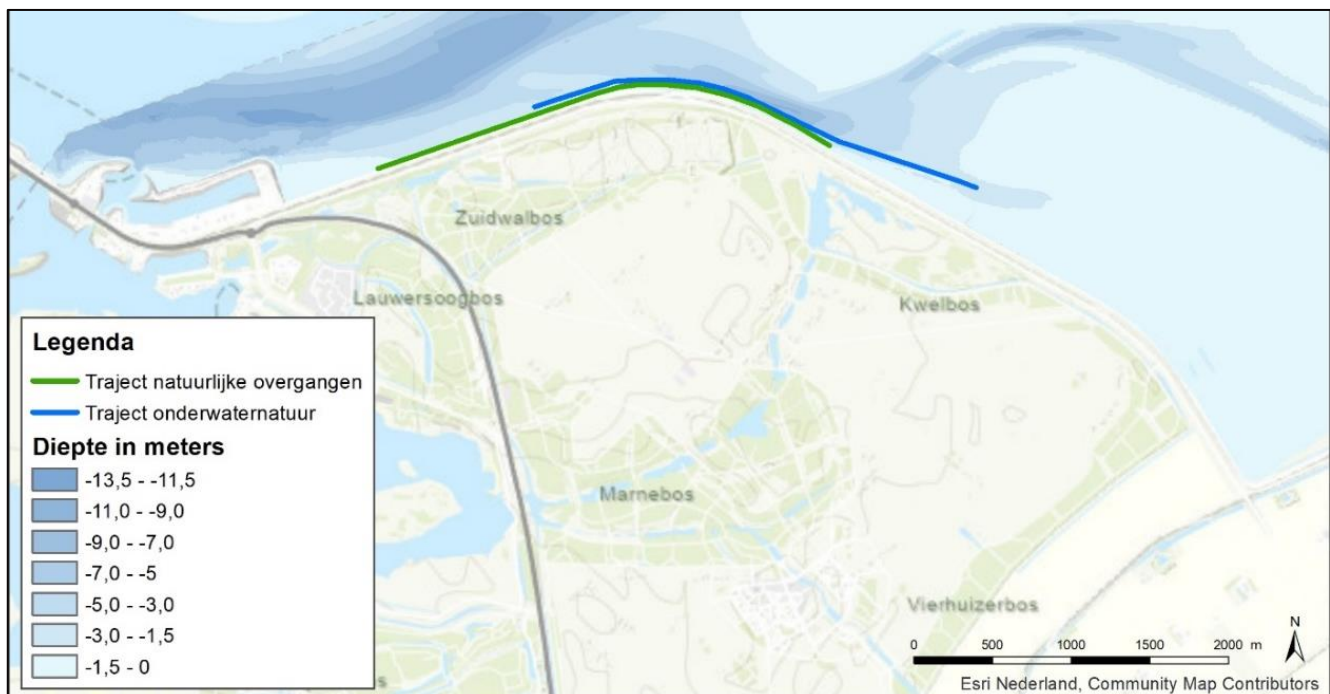
In het volgende hoofdstuk is een beschrijving van het projectgebied in de huidige situatie opgenomen, evenals een beschrijving van de voorgenomen ingreep. In hoofdstuk 3 betreft de Wnb, hierin is een beschrijving opgenomen van de aanwezigheid van beschermde soorten met effectbeschrijving en toetsing. In hoofdstuk 4 is de conclusie met vervolgstappen beschreven. Bijlage A geeft het wettelijk kader van de beschermde soorten en bijlage B de literatuurlijst.

2 Projectgebied en ingreep

2.1 Huidige situatie

Het te versterken dijktraject Lauwersmeer-Vierhuizergat is circa 9 km lang. Het projectgebied betreft een deel van de teen van de landelijke dijk en de Waddenzee, zie Figuur 1. De omgeving van het projectgebied bestaat aan de westzijde uit de haven van Lauwersoog, aan de noordzijde de Waddenzee, ten zuiden het militair oefen- en schietterrein Marnewaard en ten oosten grenst de dijk aan kweldergebied en akkers.

Figuur 2 geeft een impressie van het projectgebied en de directe omgeving. De Waddenzee bestaat uit droogvallende wadplaten en permanent overstroomde wadplaten. De bekleding van de dijk bestaat uit een teen van middelgrove breuksteen en koperslakken waarvan het onderste gedeelte begroeid is met blaasjeswier. De zone daarboven bestaat uit asfaltbekleding. De bovenzijde van de asfaltbekleding wordt gebruikt als onderhoudsweg en voet- en fietspad. De kruin van de dijk is bedekt met voedselrijk en soortenarm, door schapen begraaasd, grasland.

Figuur 1. Het beoogde traject van de natuurlijke overgang tussen de dijk en het wad (groen) en optimalisatie van de onderwaternatuur (blauw). De waterdiepte in het gebied is ook weergegeven.

Figuur 2. Impressie van het projectgebied en de omgeving.

2.2 Voorgenomen ingreep

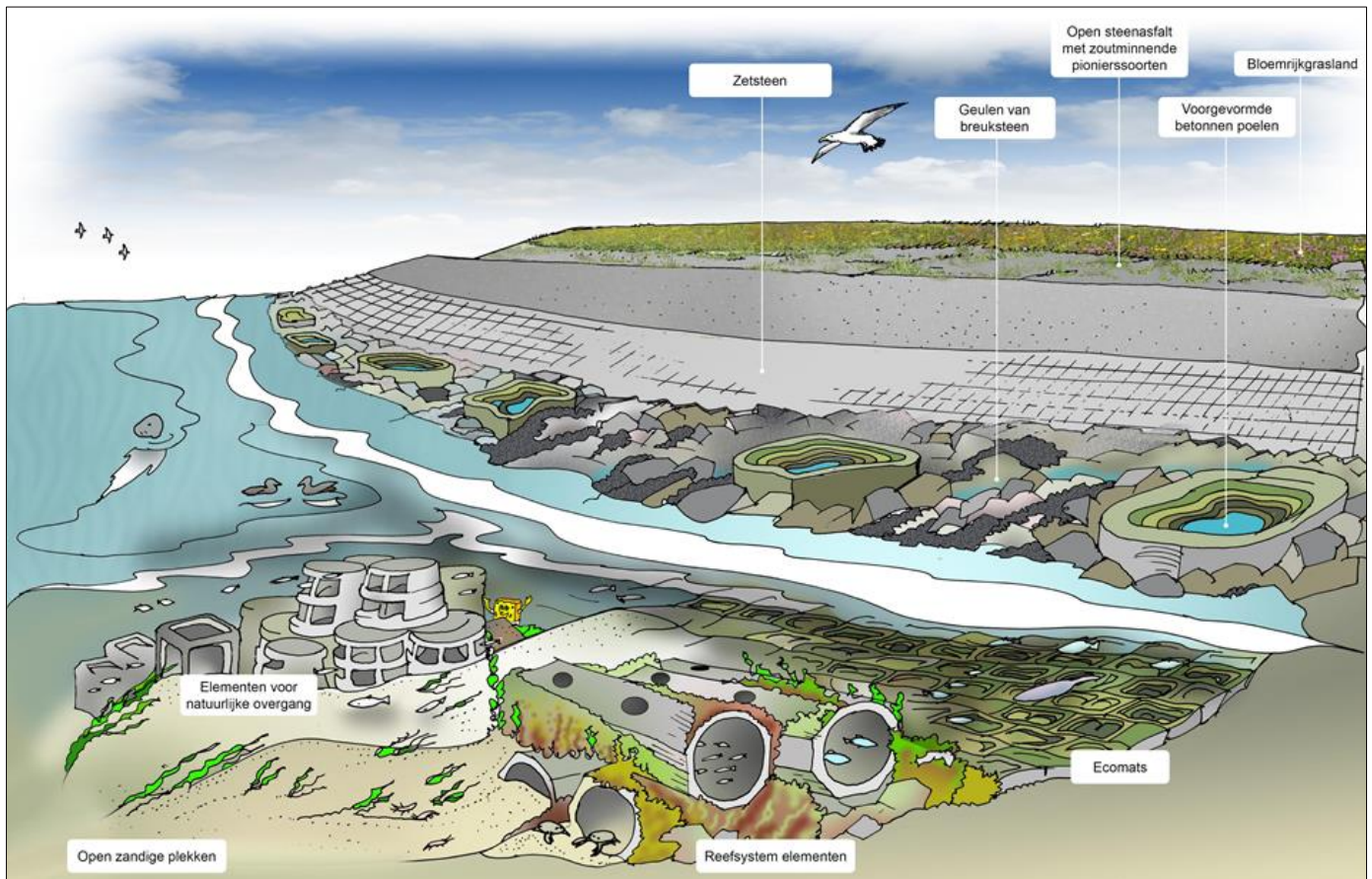
2.2.1 Voornemen

Aan de bestaande teen van de landelijke dijk worden maatregelen genomen ter versterking van de natuurlijke overgangen in de getijdenzone en de onderwaternatuur. In Figuur 1 is de locatie van de werkzaamheden weergegeven en Figuur 3 laat een impressie van de maatregelen zien.

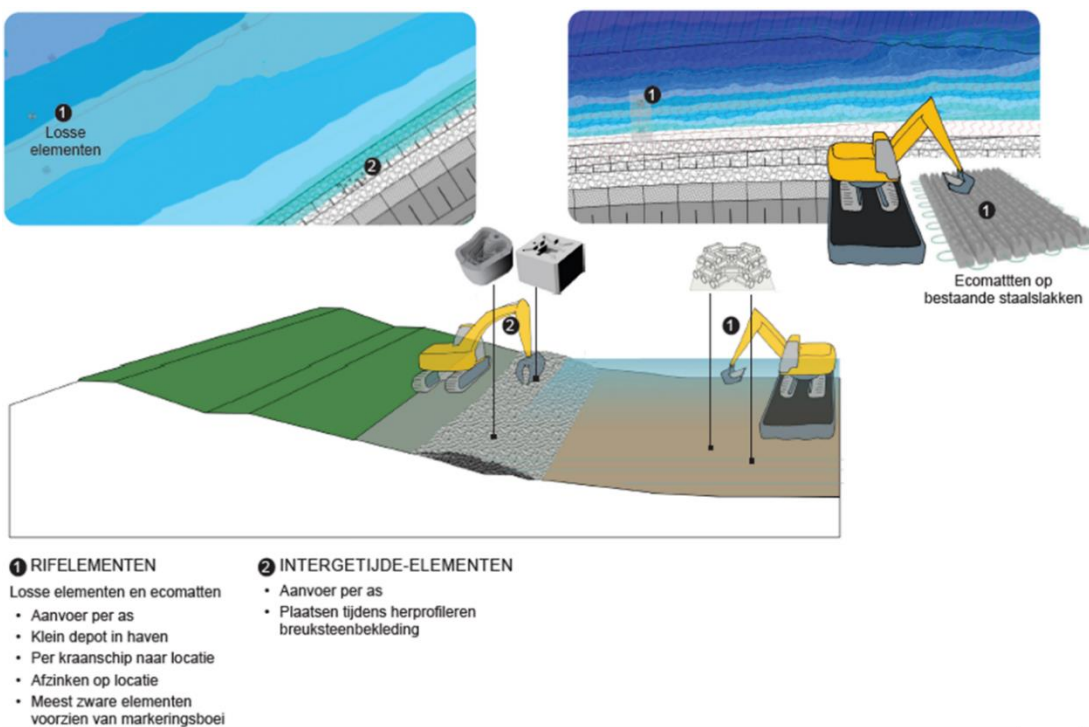
Voor de natuurlijke overgangen gaat het om een gedeeltelijke herschikking van de bestaande bestorting en een aanvulling met intergetijde-elementen. De intergetijde-elementen zijn structuren waarin water kan blijven staan tijdens laagtij. Het extra ruimtebeslag dat hiervoor wordt ingenomen uit de huidige teen van de dijk is maximaal 5 meter. De elementen worden middels een kraan op het land geplaatst. Ook herprofileren de kranen de breuksteenbekleding in het intergetijdengebied om hierin poelen en inhammen te creëren.

Voor de ontwikkeling van onderwaternatuur worden rifelementen aangebracht op het wad om biodiversiteit en biomassa te creëren. Wat voor rifelementen het precies worden hangt af van de lopende pilot. De pilot is geen onderdeel van deze beoordeling. De grootste rifelementen zijn maximaal 2 x 2 x 1,5 meter (lxbxh) in omvang, de zwaarste elementen hebben een gewicht 2.700 kilogram. Hiermee zijn de rifelementen naar verwachting stabiel, ook bij zware stormcondities. Langs de teen van de dijk worden de elementen tot maximaal 100 meter op verschillende dieptes geplaatst, zie de groene lijn in Figuur 1. Waar de blauwe lijn in Figuur 1 verdergaat ten oosten van de groene lijn wordt tot circa 250 meter onderwaternatuur gestimuleerd in een corridor van circa 100 meter breed. Na het afronden van de pilot worden er 400 tot maximaal 750 elementen geplaatst door een kraan op een schip in een optimale samenstelling van soorten rifelementen, afstanden tot de dijk en waterdieptes, zie Figuur 4. De rifelementen worden afgezonken op de beoogde locaties, grote elementen worden voorzien van een markeringsboei. Voordat de elementen geplaatst gaan worden op het wad worden ze tijdelijk neergezet op een depot in de haven van Lauwersoog. De locatie van het depot is nog niet bekend.

Figuur 3. De verschillende beoogde maatregelen ter versterking van de natuurlijke overgangen en onderwaternatuur.

Figuur 4. De werkzaamheden aan de teen van de landelijke dijk.

Planning

De verwachte uitvoeringsperiode van de werkzaamheden bedraagt april t/m oktober 2025.

2.3 Afbakening effecten

Als gevolg van bovengenoemde werkzaamheden kunnen effecten optreden. Het overgrote deel van de effecten zal optreden lokaal in het projectgebied of in de directe omgeving van het projectgebied.

Het gaat hierbij om de volgende effecten:

- Verstoring als gevolg van geluid, licht, trillingen en/of optische prikkels.
- Aantasting als gevolg van mechanische effecten (bijvoorbeeld heen en weer rijden).
- vertroebeling en sedimentatie als gevolg van bodemroerende werkzaamheden (lokaal).
- Verzuring en vermesting door de uitstoot van vervuilende gassen tijdens de werkzaamheden (lokaal).
- Doden en verwonden van dieren (indien mogelijke verblijfplaatsen aanwezig zijn).
- Vernietiging van verblijfplaatsen (indien mogelijke verblijfplaatsen aanwezig zijn).
- Versnippering en/of oppervlakteverlies van leefgebieden of groeiplaatsen.

3 Soortenbescherming

3.1 Methode

Er is een bureauonderzoek en een veldbezoek uitgevoerd. Voor het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van de resultaten van de quickscan van Altenburg & Wymenga (van der Heijden, 2019) en resultaten van het monitoringsprogramma Lauwersmeerdijken uitgevoerd door Arcadis (Arcadis, 2021). Daarnaast is gebruik gemaakt van vrij beschikbare informatie, zoals verspreidingsgegevens van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) van de afgelopen 10 jaar en de volgende bronnen:

- www.verspreidingsatlas.nl
- www.zoogdiervereniging.nl
- www.vlinderstichting.nl

Het veldbezoek is uitgevoerd op 8 oktober 2021 in de ochtend en middag door Marloes Groenhagen, ecooloog bij Arcadis. De omstandigheden tijdens het veldbezoek waren zonnig, 13°C en Bft 1. Het onderzoek bestond uit het uitvoeren van een habitatsgeschiktheidsbeoordeling. Dit is een veldonderzoek waarbij op basis van de uitkomsten van het bureauonderzoek en de fysieke kenmerken van het projectgebied een indicatie wordt gegeven van het mogelijk voorkomen van beschermde plant- en diersoorten. Tijdens het veldbezoek is globaal geïnventariseerd of en welke soorten (mogelijk) in en om het gebied aanwezig zijn. Hierbij is aandacht besteed aan alle relevante soortgroepen en beoordeeld of mogelijke standplaatsen, verblijfplaatsen, voortplantingsplaatsen of leefgebieden binnen of in de directe omgeving van het ingreepgebied (kunnen) worden aangetast bij ontwikkelingen.

3.2 Aanwezigheid beschermde soorten

In tabel 1 is per soortgroep weergegeven of en zo ja, welke beschermde soorten mogelijk voorkomen binnen het projectgebied, op basis van zowel het bureauonderzoek als veldbezoek.

Tabel 3. Voorkomen en functie leefgebied van beschermde soorten binnen het projectgebied per relevante soortgroep.

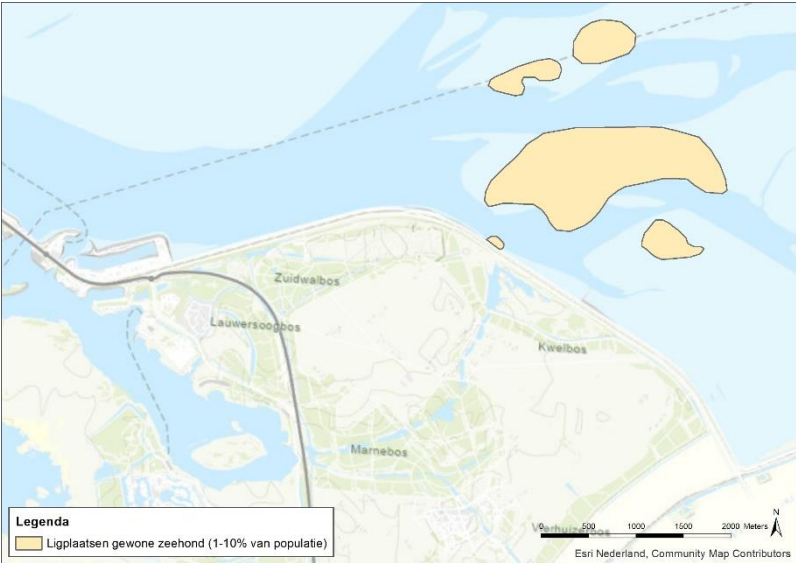
Soortgroep	Aanwezigheid beschermde soorten / geschiktheid habitat	Conclusie
Flora	<p><i>Bureauonderzoek</i></p> <p>In het projectgebied zijn geen waarnemingen bekend van beschermde plantensoorten. In de directe omgeving zijn waarnemingen bekend van stofzaad. In de bredere omgeving (circa 1 kilometer) is een waarneming bekend van de karthuiser anjer (NDFF, 2021). Het betreft hierbij een ingezaaid exemplaar.</p> <p><i>Veldbezoek</i></p> <p>De dijk bestaat uit breuksteen en koperslakken (wat onder water komt te staan) en voedselrijk, door schapen begraaft, grasland. Hier komen verschillende niet-beschermde grassoorten voor als roodzwenkgras en veldbeemgras en kruiden als madeliefje, scherpe boterbloem, smalle weegbree en kleine leeuwentand.</p> <p>Stofzaad komt voor op droge tot vrij vochtige, voedselarme, kalkhoudende zand-, leem- en krijtbodems. Stofzaad groeit in schemerdonkere loof- en naaldbossen waar vaak nauwelijks andere ondergroei aanwezig is, maar stofzaad kan ook voorkomen in duindoorn- en kruipwilgstruweel. Geschikt habitat voor stofzaad ontbreekt in het projectgebied en kan daardoor uitgesloten worden.</p> <p>De karthuiser anjer is een plant die van nature op kalkrijke en schrale omstandigheden groeit. Het projectgebied bevat deze condities niet, omdat het projectgebied voedselrijk grasland betreft, de landelijke dijk wordt begraaft door schapen en de dijk en bermen gemaaid worden.</p>	<p>In het projectgebied zijn geen waarnemingen bekend van beschermde planten. In de directe en bredere omgeving komen stofzaad en karthuiser anjer voor. Het projectgebied ontbreekt aan geschikt habitat voor stofzaad en de karthuiser anjer. Ook ontbreekt geschikt habitat voor andere plantensoorten.</p>

Soortgroep	Aanwezigheid beschermde soorten / geschiktheid habitat	Conclusie
	<p>Doordat het projectgebied dergelijke condities niet bevat kan de karthuiser anjer in het projectgebied worden uitgesloten.</p> <p>Andere beschermde plantensoorten kunnen uitgesloten worden op basis van habitat en/of verspreiding.</p>	
Broedvogels zonder jaarrond beschermd nest	<p><i>Bureauonderzoek</i> In het projectgebied en de directe omgeving zijn waarnemingen bekend van diverse algemene broedvogels scholekster, zilvermeeuw en steenloper (NDFF, 2021).</p> <p><i>Veldbezoek</i> Tijdens het veldbezoek zijn foeragerende spreeuwen waargenomen op de landelijke dijk, witte kwikstaart ter plaatse op de landelijke dijk, kokmeeuw, zilvermeeuw, scholekster en aalscholver op een paar meter afstand rustend in het water, graspieper op de kade ter plaatse, steenloper foeragerend langs de waterlijn, eidereend een aantal meters verder in het water en wilde eend rustend op de kade.</p> <p>Het veldbezoek vond buiten het broedseizoen plaats waardoor geen broedende vogels zijn waargenomen. In het projectgebied en de directe omgeving kunnen algemene broedvogels tot broeden komen.</p>	<p>Algemene broedvogels kunnen in het projectgebied en de directe omgeving tot broeden komen.</p>
Broedvogels met jaarrond beschermd nest	<p><i>Bureauonderzoek</i> In het projectgebied zijn geen waarnemingen bekend van broedvogels met jaarrond beschermde nesten. In directe omgeving (circa 500 meter) zijn waarnemingen bekend van buizerd (parend, baltsend/zingend) en havik (baltsend/zingend). Er zijn geen waarnemingen bekend van nesten. In de ruimere omgeving zijn waarnemingen bekend van ransuil (slaapplaats, baltsend/zingend) in de bebouwde omgeving van Lauwersoog.</p> <p><i>Veldbezoek</i> In het projectgebied zijn geen nestlocaties van vogels met jaarrond beschermde nesten aangetroffen zoals diverse roofvogelsoorten, grote gele kwikstaart, uilen en roeken. Ook ontbreekt bebouwing in het projectgebied waardoor gebouwbewonende vogels met jaarrond beschermde nesten (huismus, kerkuil en gierzwaluw) uitgesloten kunnen worden.</p> <p>Nabij het projectgebied op circa 70 meter afstand is een nest waargenomen in de Marnewaard die mogelijk jaarrond beschermd is, zie Figuur 5 en Figuur 6.</p> 	<p>In het projectgebied zijn geen nestlocaties voor vogels met jaarrond beschermde nesten aangetroffen.</p> <p>Nabij het projectgebied is een nest waargenomen die mogelijk jaarrond beschermd is.</p> <p>Vogels met jaarrond beschermde nesten zouden in het projectgebied kunnen foerageren. Het betreft geen essentieel foerageergebied.</p>

Figuur 5. Mogelijk jaarrond beschermd nest in de Marnewaard.

Soortgroep	Aanwezigheid beschermde soorten / geschiktheid habitat	Conclusie
	 <p data-bbox="296 745 1093 775"><i>Figuur 6. Locatie mogelijk jaarrond beschermd nest in de Marnewaard.</i></p> <p data-bbox="296 801 1093 913">Vogels met jaarrond beschermde nesten zouden in het projectgebied kunnen foerageren. Er is voldoende alternatief foerageergebied voorhanden in de omgeving, zoals het Lauwersmeergebied. Het betreft geen essentieel foerageergebied.</p>	
Grondgebonden zoogdieren	<p data-bbox="296 947 1093 1131"><i>Bureauonderzoek</i> In het projectgebied zijn geen waarnemingen bekend van beschermde grondgebonden zoogdieren. In de directe omgeving (binnen 500 meter) zijn waarnemingen bekend van boomarter, damhert, das, haas, otter, steenarter, konijn, ree, vos, wezel en diverse muissorten. In de bredere omgeving zijn waarnemingen bekend van hermelijn (NDFP, 2021).</p> <p data-bbox="296 1167 1093 1279"><i>Veldbezoek</i> In het projectgebied en de directe omgeving kunnen algemene (vrijgestelde) grondgebonden zoogdieren voorkomen zoals diverse muissorten, konijn, egel, vos en ree.</p> <p data-bbox="296 1314 1093 1449">Damherten komen vooral voor in loofbossen en hebben geen vaste verblijfplaats of territorium. Het is mogelijk dat damhert foerageert grenzend aan het projectgebied op de dijk vanwege het gras. Er is voldoende alternatief foerageergebied voorhanden in de omgeving, zoals het Lauwersmeergebied. Het betreft geen essentieel foerageergebied.</p> <p data-bbox="296 1485 1093 1619">Het projectgebied is niet geschikt als verblijfplaats voor de das. Mogelijk foerageert de das grenzend aan het projectgebied op de dijk vanwege het gras. Er is voldoende alternatief foerageergebied voorhanden in de omgeving, zoals het Lauwersmeergebied. Het betreft geen essentieel foerageergebied.</p> <p data-bbox="296 1655 1093 1888">In het projectgebied zijn geen sporen of andere indicaties gevonden voor de aanwezigheid van de steenarter. De steenarter zou mogelijk kunnen verblijven in de bredere omgeving van het projectgebied in gebouwen in de haven of in het dorp Lauwersoog. De steenarter zou het projectgebied kunnen gebruiken als foerageergebied. Het betreft echter een zeer klein onderdeel van het gehele foerageergebied (enkele tientallen tot honderden hectares groot). Daarnaast is voldoende alternatief foerageergebied voorhanden in de directe omgeving van het projectgebied. Het betreft geen essentieel foerageergebied.</p> <p data-bbox="296 1924 1093 2096">Het leefgebied van de haas omvat kleinschalig gras- en bouwland, open veld als akkers en weilanden, open bos, heide en kwelders. Haas zou in het projectgebied kunnen foerageren. Er is voldoende alternatief foerageergebied voorhanden in de omgeving, zoals het Lauwersmeergebied. Het betreft geen essentieel foerageergebied. Hazen maken legers in bosranden, windkeringen, ruigtezomen, onder heggen en in hoog gras. Dergelijke plekken ontbreken in het plangebied.</p>	<p data-bbox="1114 947 1369 1193">In het projectgebied en directe omgeving kunnen algemene (vrijgestelde) grondgebonden zoogdieren voorkomen om te foerageren.</p> <p data-bbox="1114 1229 1369 1476">Mogelijk foerageren damhert, das, steenarter, haas, hermelijn en bunzing in het projectgebied. Het betreft geen essentieel foerageergebied.</p> <p data-bbox="1114 1512 1369 1758">Andere beschermde grondgebonden zoogdieren kunnen op basis van habitat en/of verspreidingsgegevens uitgesloten worden in het projectgebied.</p>

Soortgroep	Aanwezigheid beschermde soorten / geschiktheid habitat	Conclusie
	<p>Verblijfplaatsen van de haas kunnen worden uitgesloten in het projectgebied.</p> <p>De hermelijn komt in alle leefgebieden voor als er genoeg dekking aanwezig is. Mogelijk foerageert de hermelijn in het projectgebied. Er is voldoende alternatief foerageergebied voorhanden in de omgeving, zoals het Lauwersmeergebied. Het betreft geen essentieel foerageergebied. De hermelijn gebruikt een holle boom of een verlaten hol als nest. In het projectgebied zijn geen potentiële verblijfplaatsen van de hermelijn aangetroffen. Verblijfplaatsen van hermelijn kunnen worden uitgesloten in het projectgebied.</p> <p>De bunzing leeft bij voorkeur in kleinschalige landschappen met houtwallen, greppels en sloten met overhangende vegetatie. Ook komt de bunzing voor in dorpen en buitenwijken van steden. Mogelijk foerageert de bunzing in het projectgebied. Er is voldoende alternatief foerageergebied voorhanden in de omgeving, zoals het Lauwersmeergebied. Het betreft geen essentieel foerageergebied. Als verblijfplaats gebruikt de bunzing oude hopen van bijvoorbeeld konijn, mol, vos en das. Ook steenhopen, houtmijten, holle bomen en een ruimte onder boomwortels kunnen als verblijfplaats dienen. Dergelijke potentiële verblijfplaatsen zijn niet aangetroffen in het projectgebied. Verblijfplaatsen van de bunzing kunnen worden uitgesloten in het projectgebied.</p> <p>Het projectgebied is niet geschikt als verblijfplaats en foerageergebied voor boomarter en otter op basis van habitat. Andere beschermde grondgebonden zoogdieren kunnen op basis van habitat en/of verspreidingsgegevens uitgesloten worden in het projectgebied.</p>	
Zeezoogdieren	<p><i>Bureauonderzoek</i> In het projectgebied en de directe omgeving (<500m) zijn waarnemingen bekend van gewone en grijze zeehond en bruinvis (NDFF, 2021). Grenzend aan het projectgebied en in de directe omgeving op circa 200 meter afstand zijn wadplaten waar zeehonden op kunnen rusten, zie Figuur 7.</p> <p><i>Veldbezoek</i> Tijdens het veldbezoek is een gewone zeehond waargenomen op een aantal meters afstand van de landelijke dijk in het water.</p> <p>Gewone zeehond Gewone zeehonden rusten op intergetijdse wadplaten in de Waddenzee. Op de wadplaten nabij het projectgebied maakt 1 tot 10% van de gewone zeehonden populatie van de Waddenzee gebruik van deze platen als ligplaats (Ministerie van Infrastructuur en Milieu, 2016). Deze wadplaten behoren niet tot de belangrijkste ligplaatsen in de Waddenzee (Ens et al., 2019). Mogelijk zoogt een gewone zeehond incidenteel op deze wadplaten op circa 300 meter afstand. Enige verstoring blijkt echter niet tot negatieve effecten te leiden aangezien belangrijke ligplaatsen als Razende bol en Richel vlakbij drukke vaarwegen liggen (Ministerie van Infrastructuur en Milieu, 2016). Hierbij is het belangrijk dat vaartuigen voldoende afstand (minimaal 60 meter) van de wadplaat houden (Ens et al., 2019). Er is voldoende alternatief rustgebied voorhanden in de omgeving van het projectgebied (de Waddenzee). Het betreft geen essentieel rustgebied. Hierdoor kunnen negatieve effecten op voorhand uitgesloten worden.</p> <p>Er zijn incidentele waarnemingen bekend van gewone zeehonden in het projectgebied op de kwelders. Hierbij gaat het echter om dode en zieke juveniele zeehonden. Het projectgebied betreft daardoor geen essentieel rust- en verblijfplaats.</p>	<p>In het projectgebied kunnen gewone en grijze zeehond en bruinvis foerageren. In de directe omgeving kunnen gewone en grijze zeehond rusten op droogvallende wadplaten. Het betreft geen essentieel rust- en foerageergebied.</p>

Soortgroep	Aanwezigheid beschermde soorten / geschiktheid habitat	Conclusie
	<p>De ondiepe slik- en zandplaten in het projectgebied en de directe omgeving zijn niet tot nauwelijks geschikt als foerageergebied voor gewone zeehonden. Mogelijk maakt de gewone zeehond incidenteel bij vloed gebruik van het projectgebied en de directe omgeving van het projectgebied om te foerageren. Het betreft echter een zeer klein onderdeel van het gehele beschikbare foerageergebied. Daarnaast is voldoende alternatief foerageergebied voorhanden in de omgeving van het projectgebied (de Waddenzee). Het betreft geen essentieel foerageergebied.</p> <p><i>Figuur 7. Ligplaatsen van de gewone zeehond.</i></p> <p>Grijze zeehond De grijze zeehond rust bij voorkeur op permanent droge wadplaten (Zoogdiervereniging, z.d.). Grijze zeehonden maken geen gebruik van de wadplaten nabij het projectgebied (Ministerie van Infrastructuur en Milieu, 2016). Vaste rust- en verblijfplaatsen van grijze zeehond kunnen daardoor uitgesloten worden in de directe omgeving van het projectgebied.</p> <p>De ondiepe slik- en zandplaten in het projectgebied en de directe omgeving zijn niet tot nauwelijks geschikt als foerageergebied voor grijze zeehonden. Mogelijk maakt de grijze zeehond bij vloed incidenteel gebruik van het projectgebied en de directe omgeving van het projectgebied om te foerageren. Het betreft echter een zeer klein onderdeel van het gehele beschikbare foerageergebied. Daarnaast is voldoende alternatief foerageergebied voorhanden in de omgeving van het projectgebied (de Waddenzee). Het betreft geen essentieel foerageergebied.</p> <p>Bruinvis Mogelijk maakt de bruinvis bij vloed gebruik van de directe omgeving van het projectgebied om te foerageren. Het betreft een zeer klein onderdeel van het gehele beschikbare foerageergebied. Daarnaast is voldoende alternatief foerageergebied voorhanden in de omgeving van het projectgebied (de Waddenzee). Het projectgebied betreft geen essentieel foerageergebied.</p>	
<p>Vleermuizen</p>	<p><i>Bureauonderzoek</i> In het projectgebied zijn geen waarnemingen bekend van beschermde vleermuissoorten. In de directe omgeving op circa 100 meter is een</p>	<p>Het projectgebied ontbreekt aan geschikte</p>

Soortgroep	Aanwezigheid beschermde soorten / geschiktheid habitat	Conclusie
	<p>passerende ruige dwergvleermuis waargenomen in de Marnewaard. In de directe omgeving (circa 200 tot 800 meter) zijn naast ruige dwergvleermuis ook waarnemingen bekend van gewone dwergvleermuis in de Marnewaard en het bebouwde gebied Lauwersoog. De vleermuizen zijn zowel passerend als foeragerend waargenomen (NDFF, 2021).</p> <p><i>Veldbezoek</i></p> <p><i>Verblijfplaatsen</i> In het projectgebied zijn geen bomen en gebouwen aanwezig. In de directe omgeving van het projectgebied staat een radarpost van defensie op de dijk. De betonnen beschermwanden hebben geen openingen naar eventuele holtes of open ruimtes en zijn hierdoor niet geschikt als verblijfplaats voor vleermuizen.</p> <p><i>Foerageergebied</i> Het projectgebied wordt mogelijk gebruikt als foerageergebied van vleermuizen. Het betreft geen essentieel foerageergebied, omdat in de omgeving van het projectgebied voldoende alternatief en geschikter foerageergebied voorhanden is zoals het Lauwersmeergebied.</p> <p><i>Vliegroutes</i> Vleermuizen volgen lijnvormige landschapselementen in het landschap, zoals bomenrijen en rietkragen, waarlangs zij zich kunnen oriënteren bij verplaatsingen tussen verblijfplaatsen en foerageergebieden. Het projectgebied bevat geen lijnvormige landschapselementen. Nabij het projectgebied kunnen vleermuizen gebruik maken van de bosschages van de Marnewaard als vliegroute.</p>	<p>verblijfplaatsen voor beschermde vleermuissoorten.</p> <p>Het projectgebied wordt mogelijk gebruikt als foerageergebied. Het betreft geen essentieel foerageergebied.</p> <p>Het projectgebied bevat geen geschikte vliegroutes. Nabij het projectgebied kunnen vleermuizen gebruik maken van de bosschages van de Marnewaard als vliegroute.</p>
Reptielen	<p><i>Bureauonderzoek</i> In het projectgebied en directe omgeving (circa 1 kilometer) zijn geen waarnemingen bekend van beschermde reptielensoorten (NDFF, 2021).</p> <p><i>Veldbezoek</i> In het projectgebied ontbreekt geschikt habitat voor beschermde reptielensoorten.</p>	<p>Beschermde reptielensoorten kunnen op basis van habitat worden uitgesloten.</p>
Amfibieën	<p><i>Bureauonderzoek</i> In het projectgebied zijn geen waarnemingen bekend van beschermde amfibieën. In de directe omgeving van het projectgebied (circa 500 meter) zijn waarnemingen bekend van de gewone pad. Op circa 2.5 kilometer afstand is een waarneming bekend van een dode rugstreeppad (NDFF, 2021).</p> <p><i>Veldbezoek</i> Het projectgebied bevat zout water (de Waddenzee). Hierdoor ontbreekt geschikt habitat voor algemene (vrijgestelde) amfibieën en beschermde amfibieën.</p>	<p>Algemene (vrijgestelde) amfibieën en beschermde amfibieënsoorten kunnen op basis van habitat worden uitgesloten in het projectgebied.</p>
Vissen	<p><i>Bureauonderzoek</i> In het projectgebied en de directe omgeving (circa 1 kilometer) zijn geen waarnemingen bekend van beschermde vissoorten (NDFF, 2021).</p> <p><i>Veldbezoek</i> Het projectgebied ligt nabij een potentiële trekroute van migrerende vissen welke hieronder benoemd zijn.</p> <p><i>Noordzeehouting</i> De volwassen Noordzeehoutingen hebben als leefgebied het IJsselmeer, de benedenrivieren en Nederlandse kustgebieden zoals de Waddenzee en Voordelta. Rond november trekt de Noordzeehouting de grote rivieren op om zich voort te planten zoals de IJssel en Eems. De Noordzeehouting</p>	<p>In het projectgebied en directe omgeving zouden de Noordzeehouting en Europese steur kunnen foerageren of langstrekken. Het betreft geen essentieel foerageer- en trekgebied.</p>

Soortgroep	Aanwezigheid beschermde soorten / geschiktheid habitat	Conclusie
	<p>zou jaarrond voor kunnen komen in en nabij het projectgebied om te foerageren. Tijdens de migratie zouden ze in of nabij het projectgebied kunnen langstrekken. Het projectgebied betreft een zeer klein onderdeel van het gehele beschikbare foerageer- en trekgebied. Daarnaast is voldoende alternatief foerageer- en trekgebied voorhanden in de omgeving van het projectgebied (de Waddenzee). Het projectgebied betreft geen essentieel foerageer- en trekgebied.</p> <p>Europese steur De Europese steur was in Nederland uitgestorven, maar is geherintroduceerd in de Nieuwe Maas en de Waal. Voorheen bestond het leefgebied van de Europese steur uit de Noordzeekust, Waddenzee, Zuiderzee en de grote rivieren en hun estuaria. Mogelijk komt de soort in deze plekken voor. In het voorjaar trekt de soort de grote rivieren op. De Europese steur zou jaarrond voor kunnen komen in en nabij het projectgebied om te foerageren. Tijdens de migratie zouden ze in of nabij het projectgebied kunnen langstrekken. Het projectgebied betreft een zeer klein onderdeel van het gehele beschikbare foerageer- en trekgebied. Daarnaast is voldoende alternatief foerageer- en trekgebied voorhanden in de omgeving van het projectgebied (de Waddenzee). Het projectgebied betreft geen essentieel foerageer- en trekgebied.</p> <p>Andere beschermde vissoorten worden niet verwacht op basis van verspreidingsgebied.</p>	
Overige soorten	<p><i>Bureauonderzoek</i> In het projectgebied zijn geen waarnemingen bekend van beschermde ongewervelden. In de directe omgeving (circa 500 meter) zijn waarnemingen bekend van grote vos en grote weerschijnvlinder (NDFF, 2021).</p> <p><i>Veldbezoek</i> Grote vos en grote weerschijnvlinder komen voor in specifieke habitats. Grote vos heeft als habitat vochtige, open bossen, bosranden, boomgaarden en andere plekken met grote vrijstaande bomen. Grote weerschijnvlinder komt voor in oudere, vochtige loofbossen, wilgenbroekbossen of groepen samenhangende bosjes in beekdalen. Dergelijk habitat ontbreekt in het projectgebied. Ook habitat van andere beschermde soorten ongewervelden ontbreekt in het projectgebied.</p>	Beschermde overige soorten kunnen op basis van habitat worden uitgesloten.

3.3 Effectenbeschrijving

In de onderstaande tabel is per soortgroep voor de (mogelijk) aanwezige soorten, op basis van de conclusie van de vorige paragraaf, een beschrijving gegeven van mogelijke effecten als gevolg van het voornemen.

Tabel 4. Effecten per soortgroep als gevolg van werkzaamheden.

Soortgroep	Mogelijke effecten	Toetsing vereist?
Broedvogels zonder jaarrond beschermd nest	Indien werkzaamheden in het broedseizoen uitgevoerd worden, kunnen aanwezige nesten vernietigd worden, eieren vernietigd of beschadigd worden, jongen of broedende vogels verstoord, vernietigd of verwond worden.	Ja
Broedvogels met jaarrond beschermd nest	Als gevolg van de werkzaamheden in het broedseizoen kunnen broedende vogels met jaarrond beschermde nesten verstoord worden. Jaarrond beschermde vogels zouden in het projectgebied kunnen foerageren. Er is voldoende alternatief foerageergebied voorhanden in de omgeving, zoals het Lauwersmeergebied. Het betreft geen essentieel foerageergebied.	Ja
Gewone zeehond	Mogelijk zoogt een gewone zeehond incidenteel op de wadplaten nabij het projectgebied. Enige verstoring blijkt echter niet tot negatieve effecten te leiden aangezien belangrijke ligplaatsen als Razende bol en Richel vlakbij drukke vaarwegen liggen (Ministerie van Infrastructuur en Milieu, 2016). Hierbij is het belangrijk vaartuigen voldoende afstand (minimaal 60 meter) van de wadplaat houden (Ens et al., 2019). De wadplaat waar mogelijk zeehonden incidenteel op zogen ligt op circa 200 meter afstand van het projectgebied. Hierdoor kan er voldoende afstand gehanteerd worden. Er is voldoende alternatief rustgebied voorhanden in de omgeving van het projectgebied (de Waddenzee). Het betreft geen essentieel rustgebied. Hierdoor kunnen negatieve effecten op voorhand uitgesloten worden. Mogelijk maakt de gewone zeehond incidenteel bij vloed gebruik van het projectgebied en de directe omgeving van het projectgebied om te foerageren. Het betreft echter een zeer klein onderdeel van het gehele beschikbare foerageergebied. Daarnaast is voldoende alternatief foerageergebied voorhanden in de omgeving van het projectgebied (de Waddenzee). Het betreft geen essentieel foerageergebied.	Nee
Grijze zeehond	Vaste rust- en verblijfplaatsen van grijze zeehond kunnen uitgesloten worden in de directe omgeving van het projectgebied. De ondiepe slik- en zandplaten in het projectgebied en de directe omgeving zijn niet tot nauwelijks geschikt als foerageergebied voor grijze zeehonden. Mogelijk maakt de grijze zeehond bij vloed incidenteel gebruik van het projectgebied en de directe omgeving van het projectgebied om te foerageren. Het betreft echter een zeer klein onderdeel van het gehele beschikbare foerageergebied. Daarnaast is voldoende alternatief foerageergebied voorhanden in de omgeving van het projectgebied (de Waddenzee). Het betreft geen essentieel foerageergebied.	Nee
Bruinvis	Mogelijk maakt de bruinvis bij vloed gebruik van de directe omgeving van het projectgebied om te foerageren. Het betreft een zeer klein onderdeel van het gehele beschikbare foerageergebied. Daarnaast is voldoende alternatief foerageergebied voorhanden in de omgeving van het projectgebied (de Waddenzee). Het projectgebied betreft geen essentieel foerageergebied.	Nee
Algemene grondgebonden zoogdieren	Als gevolg van de werkzaamheden kunnen verblijfplaatsen en leefgebied van algemene grondgebonden zoogdieren vernietigd worden. Ook kunnen aanwezige dieren gedood, verwond of verstoord worden.	Ja

Damhert, das en steenmarter	Mogelijk foerageren damhert, das en steenmarter incidenteel in het projectgebied of de directe omgeving. Het betreft geen essentieel foerageergebied. Als gevolg van de werkzaamheden gaat geen essentieel foerageergebied verloren van deze soorten.	Nee
Haas*	Mogelijk foerageert haas in het projectgebied of de directe omgeving. Het betreft geen essentieel foerageergebied. Als gevolg van de werkzaamheden gaat geen essentieel foerageergebied verloren van deze soort. Verblijfplaatsen van de haas kunnen worden uitgesloten in het projectgebied.	Nee
Kleine marterachtigen*	Mogelijk foerageren hermelijn en bunzing in het projectgebied. Er is voldoende alternatief foerageergebied voorhanden in de omgeving, zoals het Lauwersmeergebied. Het betreft geen essentieel foerageergebied. Als gevolg van de werkzaamheden gaat geen essentieel foerageergebied verloren van deze soort. Verblijfplaatsen van hermelijn en bunzing kunnen worden uitgesloten in het projectgebied. Er gaan als gevolg van de werkzaamheden geen verblijfplaatsen verloren.	Nee
Vleermuizen	De bosschages van de Marnewaard nabij het projectgebied kunnen als vliegroute fungeren. Indien bij de werkzaamheden verlichting gebruikt wordt in de actieve periode van vleermuizen (half uur voor zonsondergang t/m half uur na zonsopkomst in de periode maart t/m november) kan dit leiden tot verstoring. Het projectgebied wordt mogelijk gebruikt als foerageergebied van vleermuizen. Het betreft geen essentieel foerageergebied, omdat in de omgeving van het projectgebied voldoende alternatief en geschikter foerageergebied voorhanden is zoals het Lauwersmeergebied. Hierdoor kunnen negatieve effecten op voorhand uitgesloten worden.	Ja

*deze soorten zijn sinds 18 februari 2022 niet meer vrijgesteld in de provincie Groningen.

3.4 Toetsing

3.4.1 Beschermingscategorieën relevante soorten

In onderstaande tabel is per soortgroep opgenomen tot welke beschermingscategorie deze behoort:

Tabel 5. Beschermingscategorie van de relevante soorten.

Beschermingscategorie	Soort/ soortgroep
Vogelrichtlijnsoorten	Broedvogels zonder jaarrond beschermd nest, broedvogels met jaarrond beschermd nest
Habitatrichtlijnsoorten	Vleermuizen
Andere soorten met vrijstelling	Algemene grondgebonden zoogdieren

Er geldt binnen de provincie Groningen een vrijstelling voor de binnen het projectgebied algemeen voorkomende soorten grondgebonden zoogdieren en amfibieën, zie bijlage B. Deze zijn hieronder daarom niet meegenomen. Voor deze soorten geldt de zorgplicht, zie verder in mitigerende maatregelen.

3.4.2 Overtreding verbodsbepalingen

In de onderstaande tabellen is per soortgroep, op basis van de effectbeschrijving in paragraaf 3.3, aangegeven welke verbodsbepalingen van de Wnb kunnen worden overtreden als gevolg van de werkzaamheden. Daarbij is geen rekening gehouden met eventueel mogelijke mitigerende maatregelen. Op basis van de uitkomsten van deze toetsing is bepaald of en zo ja, welke mitigerende maatregelen nodig zijn. Deze zijn beschreven in de volgende paragraaf.

Tabel 6. Mogelijke overtreding van de verbodsbepalingen van artikel 3.1 ten aanzien van soorten van de Vogelrichtlijn.

Soort	Lid 1	Lid 2	Lid 3	Lid 4	Als gevolg van
Broedvogels zonder jaarrond beschermde nesten	X	X		X	Als gevolg van werkzaamheden in het broedseizoen.
Broedvogels met jaarrond beschermde nesten				X	Als gevolg van de werkzaamheden nabij een jaarrond beschermd nest in het broedseizoen.

Het is verboden om:
 Lid 1: te doden of te vangen;
 Lid 2: opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen;
 Lid 3: eieren te rapen en deze onder zich te hebben;
 Lid 4: opzettelijk te verstoren; verstoring toegestaan indien niet van wezenlijke invloed op de staat van instandhouding.
 Lid 5: Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Tabel 7. Mogelijke overtreding van de verbodsbepalingen van artikel 3.5 ten aanzien van soorten van de Habitatrichtlijn.

Soort	Lid 1	Lid 2	Lid 3	Lid 4	Als gevolg van
Vleermuizen		X			Gebruik van verlichting bij de werkzaamheden.

Het is verboden om:
 Lid 1: opzettelijk te doden of te vangen;
 Lid 2: opzettelijk te verstoren;
 Lid 3: eieren van dieren opzettelijk te vernielen of te rapen;
 Lid 4: voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen;

3.4.3 Vervolg

3.4.3.1 Mitigerende maatregelen

Broedvogels met jaarrond beschermde nesten

- In de omgeving van het (mogelijk) jaarrond beschermde nest mag niet gewerkt worden in de periode februari t/m augustus.
- Indien dit niet mogelijk is, dient eerst soortgericht onderzoek plaats te vinden of het een jaarrond beschermd nest betreft (zie paragraaf 3.4.3.2)
- Ook als het niet een jaarrond nest betreft, mag er niet gewerkt worden als het nest in gebruik is indien er kans bestaat op verstoring (zie onderstaande paragraaf)

Broedvogels zonder jaarrond beschermde nesten

- De werkzaamheden dienen, daar waar mogelijk, uitgevoerd te worden buiten het broedseizoen (circa 15 maart – 15 juli).
- Indien dat niet mogelijk is dienen de volgende stappen genomen te worden:
  - Een ecooloog checkt voorafgaand aan de werkzaamheden het projectgebied op broedende vogels. Indien nodig worden voorafgaand aan het broedseizoen ontmoedigende maatregelen genomen (verwijderen vegetatie rondom projectgebied of plaatsen van linten).
  - Bij geen broedende vogels kunnen werkzaamheden doorgang vinden. In dat geval dient het projectgebied elke week gecontroleerd te worden op broedende vogels.
  - Bij broedende vogels dient op de betreffende locatie gewacht te worden tot de jonge vogels zijn uitgevlogen of het nest hebben verlaten.

Vleermuizen

- Indien de werkzaamheden na zonsondergang en voor zonsopgang uitgevoerd worden (in de periode maart t/m november), dient vleermuisvriendelijke verlichting gebruikt te worden of dient de verlichting niet gericht te staan op bomen en gebouwen.

Zorgplicht

De Wnb kent een algemene zorgplicht. Dit betekent dat zorgvuldig met aanwezige planten en dieren moet worden omgegaan. Daarom moeten de volgende maatregelen genomen worden:

- Maai voorafgaand aan de werkzaamheden de vegetatie in het werkgebied kort. Hierdoor wordt het voor grondgebonden zoogdieren minder aantrekkelijk om te verblijven in deze zone tijdens aanleg.
- Bij de werkzaamheden wordt één richting opgewerkt zodat aanwezige dieren kunnen vluchten.
- Het materieel moet zorgvuldig en deskundig worden gebruikt, zodat geen onnodige schade wordt veroorzaakt of onnodige verstoring optreedt.
- Werkgebieden en werkpaden worden zo klein mogelijk gehouden.

3.4.3.2 Soortgericht onderzoek

Jaarrond beschermde nesten

- De aanwezigheid van vogels met jaarrond beschermde nesten worden onderzocht door middel van 4 veldbezoeken.
- Deze veldbezoeken vinden plaats in de periode maart t/m 15 mei.
- Tussen deze veldbezoeken zit minimaal 10 dagen.
- De veldbezoeken worden uitgevoerd bij gunstige weersomstandigheden.

4 Conclusie en vervolgstappen

Als gevolg van de werkzaamheden treden mogelijk negatieve effecten op voor broedvogels zonder jaarrond beschermde nesten, broedvogels met jaarrond beschermde nesten en vleermuizen.

Broedvogels zonder jaarrond beschermde nesten

Indien in het broedseizoen gewerkt wordt is er (mogelijk) sprake van overtreding op de Wnb ten aanzien van artikel 3.1 lid 1, lid 2 en lid 4. Overtreding kan voorkomen worden door te werken buiten het broedseizoen of het nemen van mitigerende maatregelen, zie paragraaf 3.4.3.1.

Broedvogels met jaarrond beschermde nesten

In de omgeving van het projectgebied is een mogelijk nest van een roofvogel met jaarrond beschermde nest waargenomen. Indien gewerkt wordt buiten het broedseizoen kan overtreding voorkomen worden. Indien dit niet mogelijk is, dient eerst onderzocht te worden of er sprake is van vogels met jaarrond beschermde nesten, zie paragraaf 3.4.3.2.

Vleermuizen

Als gebruik gemaakt wordt van verlichting bij de werkzaamheden na zonsopgang en voor zonsondergang (in de periode maart t/m november) kan overtreding optreden van artikel 3.5 lid 2. Overtreding kan voorkomen worden door mitigerende maatregelen, zie paragraaf 3.4.3.1.

Bijlage A Wettelijk kader soortenbescherming

Algemeen

De Wet natuurbescherming (Wnb) is op 1 januari 2017 in werking getreden. De wet is in de plaats gekomen van de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet. De wet is ingedeeld in hoofdstukken en kent een algemeen deel (hoofdstuk 1), delen over Natura 2000-gebieden (hoofdstuk 2), soorten (hoofdstuk 3), houtopstanden, hout en houtproducten (hoofdstuk 4), verder delen die gaan over vrijstellingen, beschikkingen en verplichtingen (hoofdstuk 5), financiële bepalingen (hoofdstuk 6), handhaving (hoofdstuk 7), overige bepalingen (hoofdstuk 8) en tot slot een beschrijving van het overgangsrecht (hoofdstuk 9) en een beschrijving van de wijziging van overige wetten (hoofdstuk 10). In navolgende paragrafen is een samenvattende beschrijving van de voor dit rapport relevante delen van de wet gegeven.

Zorgplicht

De Wnb kent een algemene zorgplicht. Deze houdt in dat iedereen voldoende zorg in acht moet nemen om schade aan soorten te voorkomen, ook voor soorten die niet beschermd zijn (artikel 1.11, lid 1). Dit houdt in ieder geval in dat handelen of nalaten van handelen dat schadelijk kan zijn zo veel mogelijk achterwege gelaten dient te worden (artikel 1.11, lid 2). Deze algemene zorgplicht geldt altijd en overal, met slechts als uitzondering handelingen die op grond van de Visserijwet worden uitgevoerd (artikel 1.11, lid 3).

Categorieën

De wet onderscheidt drie categorieën van beschermde soorten, namelijk:

- Soorten Vogelrichtlijn, ook wel Vogelrichtlijnsoorten genoemd (Wnb §3.1)
- Soorten Habitatrichtlijn, ook wel Habitatrichtlijnsoorten genoemd (Wnb §3.2)
- Andere soorten (Wnb §3.3)

Soorten Vogelrichtlijn

Alle van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn zijn in Nederland beschermd. De soorten van artikel 1 van Vogelrichtlijn zijn alle vogelsoorten die op het Europese grondgebied van de lidstaten van de EU voorkomen. Het deel daarvan dat van nature in Nederland voorkomt, is dus beschermd (artikel 3.1 lid 1).

Soorten Habitatrichtlijn

In deze categorie vallen alle in het wild levende dieren zoals genoemd in (artikel 3.5 lid 1):

- bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn,
- bijlage II bij het Verdrag van Bern of;
- bijlage I bij het Verdrag van Bonn;

en (in hun natuurlijke verspreidingsgebied) planten van soorten, genoemd in (artikel 3.5, lid 5):

- bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of;
- bijlage I bij het Verdrag van Bern.

Het gaat hierbij dus om meer dan alleen de soorten van de Habitatrichtlijn (namelijk ook soorten van de conventies van Bern en Bonn). Omdat echter in de Wnb §3.2 “soorten Habitatrichtlijn” als titel heeft, wordt dit ook hier zo gebruikt om deze groep van beschermde soorten aan te duiden.

Andere soorten

Naast de soorten waarvan de bescherming op Europees niveau verplicht is gesteld, is er ook een aantal soorten op nationaal niveau beschermd. Dit is dus een “nationale kop” op de Europese bescherming. Het gaat hierbij om soorten die zeer zeldzaam en/of bedreigd zijn, en waarvan het duurzaam voortbestaan niet is verzekerd als geen beschermingsmaatregelen worden getroffen. De soorten waar het om gaat zijn opgenomen op de bijlage bij de wet (artikel 3.10, lid 1 onder a en c).

Verbodsbepalingen

Voor Vogelrichtlijnsoorten is het verboden om (artikel 3.1):

- in het wild levende vogels te doden of te vangen (lid 1).
- opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen (lid 2).
- eieren te rapen en deze onder zich te hebben (lid 3).
- opzettelijk te storen (lid 4), tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort (lid 5).

Voor Habitatrichtlijnsoorten is het verboden om (artikel 3.5):

- in het wild levende dieren in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen (lid 1).
- opzettelijk te verstoren (lid 2).
- eieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen (lid 3).
- de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen (lid 4).
- planten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen (lid 5).

Voor Andere soorten is het verboden om (artikel 3.10, lid 1):

- in het wild levende dieren opzettelijk te doden of te vangen (onderdeel a);
- de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen (onderdeel b).
- vaatplanten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen (onderdeel c).

Hierboven is voor Vogelrichtlijnsoorten en Habitatrichtlijnsoorten aangegeven dat verstoring niet is toegestaan. Niet iedere verstoring in het kader van de wet is relevant is. Het moet gaan om verstoring die voor soorten in potentie wezenlijke gevolgen heeft. Een tijdelijke verandering van gedrag valt hier niet zonder meer over. Zie voor meer informatie het volgende tekstkader.

Juridisch kader verstoring beschermde soorten

Niet iedere toename van verstoringsbronnen leidt tot een daadwerkelijk effect dat in het kader van de wet is voorzien als verstoring. Voor een individu dat sprake is van opzettelijke verstoring als niet in de directe omgeving (tijdelijk) uitwijkmogelijkheden voor handen zijn en de functionaliteit van het leefgebied door verstoring wordt aangetast. Dit si verschillende keren bevestigd door de Raad van State. Hieronder staan twee delen van uitspraken waarin dit bevestigd is:

ECLI:NL:RVS:2009:BI3701: "Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (onder meer in de uitspraak van 21 november 2007 in zaak nr. 200607283/1) geldt als uitgangspunt dat niet ieder plan dat tot gevolg heeft dat een beschermde diersoort zich moet aanpassen aan de veranderde omgeving, moet worden aangemerkt als een opzettelijke verontrusting in de zin van artikel 10 van de Ffw."

ECLI:NL:RVS:2020:1125: "Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (onder meer in de uitspraak van 23 juni 2010, ECLI:NL:RVS:2010:BM8836), geldt bij de uitleg van artikel 10 van de Flora- en faunawet als uitgangspunt dat niet ieder plan dat tot gevolg heeft dat een beschermde diersoort zich moet aanpassen aan de veranderde omgeving een opzettelijke verontrusting is in de zin van die bepaling. Het tijdelijk (doen) wegvluchten voor werkzaamheden naar een rustiger plek kan niet worden aangemerkt als opzettelijke verontrusting in de zin van deze bepaling. De Afdeling volgt deze interpretatie eveneens ten aanzien van het in het vierde lid van artikel 3.1, vierde lid, van de Wnb neergelegde verbod van opzettelijke storing."

Gedragcodes, vrijstellingen en ontheffingen

Gedragcode

De in het voorgaande beschreven verbodsbepalingen zijn niet van toepassing op handelingen die zijn beschreven in en aantoonbaar worden uitgevoerd volgens een door de minister van LNV vastgestelde gedragcode (artikel 3.31, lid 1). Het moet dan gaan om handelingen die plaatsvinden in het kader van:

- a. een bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- b. een bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of de bosbouw;
- c. een bestendig gebruik;
- d. ruimtelijke ontwikkeling of inrichting.

Vrijstelling

Provinciale staten en de minister van LNV kunnen vrijstelling verlenen van de verbodsbepalingen (artikel 3.3, lid 2-4; artikel 3.8, lid 2-5; artikel 3.10, lid 2). Voor zover het gaat om de hiervoor beschreven verbodsbepalingen, kan in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting een ontheffing worden verleend van de verbodsbepalingen van artikel 3.1, 3.5 en 3.10, dus ten aanzien van alle beschermde soorten. Een vrijstelling mag alleen worden verleend wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan. Deze zijn gelijk aan de voorwaarden waaronder een ontheffing verleend kan worden (zie hier onder).

Voor welke soorten een vrijstelling geldt, verschilt per bevoegd gezag (ministerie van LNV en de afzonderlijke provincies). De lijst met vrijgestelde soorten van het ministerie is alleen van toepassing op handelingen waarvoor de minister van EZ het gevoegd gezag is. Voor handelingen waarvoor gedeputeerde staten het bevoegd gezag zijn, geldt de vrijstellingslijst van de betreffende provincie. De provincie Groningen heeft een vrijstelling verleend voor de volgende soorten:

Zoogdieren

- Aardmuis
- Bosmuis
- Dwergmuis
- Dwergspitsmuis
- Egel
- Gewone bosspitsmuis
- Huisspitsmuis
- Konijn
- Ondergrondse woelmuis
- Ree
- Rosse woelmuis
- Tweekleurige bosspitsmuis
- Veldmuis
- Vos
- Wezel
- Woelrat

Amfibieën

- Bastaardkikker
- Bruine kikker
- Gewone pad
- Kleine watersalamander
- Meerkikker

Ontheffing

Voor soorten waarvoor (in de betreffende provincie) geen vrijstelling geldt, moet wanneer niet volgens een gedragscode wordt gewerkt een ontheffing worden aangevraagd wanneer er een handeling wordt uitgevoerd waardoor een verbodsbepalingen van artikel 3.1, 3.5 of 3.10 van de Wnb wordt overtreden (artikel 3.3 lid 1 en 3; artikel 3.8 lid 1 en 3; artikel 3.10 lid 2). Of deze ontheffing kan worden verleend, hangt af of voldaan wordt aan de voorwaarden. De voorwaarden waaraan moet worden voldaan, verschillen per beschermingscategorie:

Voor Vogelrichtlijnsoorten moet voor een ontheffing worden voldaan aan de volgende voorwaarden (artikel 3.3, lid 4):

- er bestaat geen andere bevredigende oplossing (onderdeel a).
- het project is nodig (onderdeel b):
  - 1°. in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
  - 2°. in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
  - 3°. ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
  - 4°. ter bescherming van flora of fauna;
  - 5°. voor onderzoek of onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt, of
  - 6°. om het vangen, het onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan;
- de maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort (onderdeel c).

Voor Habitatrichtlijnsoorten moet voor een ontheffing worden voldaan aan de volgende voorwaarden (artikel 3.7, lid 5):

- er bestaat geen andere bevredigende oplossing (onderdeel a).
- het project is nodig (onderdeel b):
  - 1°. in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
  - 2°. ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom;
  - 3°. in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
  - 4°. voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten, of
  - 5°. om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben;
- er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan (onderdeel c).

Voor Andere soorten geldt in aanvulling op alle voorwaarden voor Habitatrichtlijnsoorten ook dat het project nodig is voor één of meerder van de aanvullende wettelijke belangen (artikel 3.10, lid 2):

- in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden of van kleinschalige bouwactiviteiten, met inbegrip van het daarop volgende gebruik van het gebied of het gebouwde (onderdeel a).
- ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen (onderdeel b).
- ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omliggende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden (onderdeel c).
- ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren (onderdeel d).
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw (onderdeel e).
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer (onderdeel f).

- in het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied (onderdeel g).
- in het algemeen belang (onderdeel h).
- bestendig gebruik (onderdeel i).

Geen andere bevredigende oplossing betekent -ook in combinatie met de in artikel 1.11 beschreven zorgplicht- dat wanneer een overtreding redelijkerwijs te voorkomen is, en ontheffing niet mogelijk is. De werkzaamheden moeten dan op zodanige wijze worden uitgevoerd dat er geen overtreding van de wet plaatsvindt. Te denken valt aan het kappen van bomen buiten het broedseizoen, of het afzetten van en het wegvangen van soorten in het werkgebied.

Bijlage B Literatuurlijst

Arcadis (2021). Monitoring Lauwersmeerdijken. Referentienummer D10051131:2. Versie 29 juli 2021.

Ens, B.J., Van Winden, E., Kleefstra, R., Vroom, M. & Van der Zee, E. (2019). Monitoring van verstoring en potentiële verstoringbronnen van vogels en zeehonden in de Waddenzee – seizoen 2016, 2017 & 2018. Beschikbaar via: <https://rijkewaddenzee.nl/wp-content/uploads/2019/09/Vogels-en-zeehonden-2018.pdf>

Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2016). Kaartenbijlage Natura 2000-beheerplan Waddenzee. Periode 2016-2022. Beschikbaar via: https://www.waddenzee.nl/fileadmin/content/Dossiers/Overheid/N2000_dec_2016/DEFINITIEF_en_complete_Waddenzee_kaartenbijlage_bij_Natura_2000-beheerplan_2016-2022.pdf

Van der Heijden, E. (2019). Ecologische beoordeling bouwstenen rond de Lauwersmeerdijk. Deelgebied 3: ruwe structuren en onderwaternatuur. A&W-rapport 3337-3. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Zoogdierverseniging (z.d.). Grijs zeehond. Geraadpleegd op 23-12-2021. Beschikbaar via: <https://www.zoogdierverseniging.nl/zoogdiersoorten/grijze-zeehond>

Colofon

QUICKSCAN LAUWERSMEERDIJKEN
KOPPELPROJECT NATUURLIJKE OVERGANGEN EN ONDERWATERNATUUR

KLANT

Waterschap Noorderzijlvest

AUTEUR

Marloes Groenhagen

PROJECTNUMMER

30067387

ONZE REFERENTIE

D10051131:2

DATUM

1 maart 2022

STATUS

Definitief

GECONTROLEERD DOOR

Cors Onnes

Adviseur ecologie

Over Arcadis

Arcadis is een toonaangevend wereldwijd ontwerp- en consultancybureau voor de natuurlijke en gebouwde omgeving. Wij maken het verschil voor onze klanten en de maatschappij met doeltreffende, duurzame en digitale oplossingen. Met 27.000 mensen in meer dan 70 landen genereerden we in 2020 een omzet van €3,3 miljard. Wij ondersteunen UN-Habitat met kennis en expertise om leefomstandigheden te verbeteren in gebieden getroffen door de gevolgen van de klimaatverandering.

www.arcadis.com

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 63
9400 AB Assen
Nederland

T +31 (0)88 4261 261

Arcadis. Improving quality of life

Volg ons op

[arcadis-nederland](https://www.arcadis-nederland.nl)

[arcadis_nl](https://twitter.com/arcadis_nl)

[ArcadisNetherlands](https://www.facebook.com/ArcadisNetherlands)